ISSN: 2632-1734
CUDES
JOURNAL OF CURRENT DEBATES IN SOCIAL SCIENCES

Kent Hakkı Perspektifinden UNWTO'nun Aşırı Turizm Politika Önerilerinin Değerlendirilmesi

Makbule ŞİRİNER ÖNVER [1]

MAKALE BİLGİSİ:

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Benzerlik Raporu: Alındı

Makale Türü: Araştırma makalesi

Makale Kayıt Tarihi: 21.12.2024

Onay Tarihi: 26.12.2024

Atıf: Şiriner Önveri M. (2024). Kent Hakkı Perspektifinden UNWTO'nun Aşırı Turizm Politika Önerilerinin Değerlendirilmesi. *Journal of Current Debates in Social Sciences*, 7(1),96-105.
DOI: http://dx.doi.org/10.29228/cudes.79932

Özet

Son yıllarda aşırı turizm ve aşırı turizmin etkileri daha fazla tartışılmaya ve haberlere konu olmaya başlamıştır. Aşırı turizm, küresel turizm endüstrisinin en büyük sorunlarından biri olarak görülmektedir. Bu olgu, özellikle popüler turistik destinasyonlarda yerel halkın yaşam kalitesi, kentsel alanların sürdürülebilirliği ve çevresel dengeler üzerinde ciddi tehditler oluşturmaktadır. Bu bağlamda, Henri Lefebvre'nin "Kent Hakkı" teorisi, aşırı turizmin özellikle sosyo-mekânsal etkilerini değerlendirmek için uygun bir teorik çerçeve sunmaktadır. Lefebvre'nin yaklaşımı, kentlerin, öncelikli kent sakinleri için var olması gereğini ve kentin kulanım değerini vurgulamaktadır. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) de aşırı turizmin yarattığı tahribatın farkında olarak politikalar geliştirmektedir. Küresel bir sorun olarak ele alınan aşırı turizmin çözümü için küresel bir çerçeve sunmaktadır. Ancak, UNWTO'nun geliştirdiği bu politikaların yerel toplulukların kent hakkı ile ne kadar örtüştüğü tartışmalı bir konudur. Bu çalışmanın amacı, aşırı turizmin kent hakkına yönelik negatif dışsallığın önlenmesinde, UNWTO tarafından önerilen politikalara kent hakkı bağlamında eleştirel ele alınmasıdır. Yapılan çalışma sonucunda UNWTO'nun aşırı turizme yönelik politika önerilerinin kent hakkı ile örtüşmeyen bir yapı ve içerikte olduğu görülmüştür. Bu çalışma nitel yöntem kullanılarak tasarlanmış bir derleme makalesidir.

Anahtar Sözcükler: Kent hakkı, Aşırı turizm, UNWTO (Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü).

Evaluation of the UNWTO Policies on Overtourism Recommendations from the Perspective of the Right of the City

Abstract

In recent years, overtourism and its effects have been increasingly discussed and reported in the news. Overtourism has been identified as one of the major problems facing the global tourism industry. This phenomenon poses a serious threat to the quality of life of local people, the sustainability of urban areas and the environmental balance, especially in popular tourist destinations. In this context, Henri Lefebvre's 'Right to the City' theory provides an appropriate theoretical framework for assessing the socio-spatial impacts of overtourism. Lefebvre's approach emphasises the need for cities to exist primarily for their inhabitants and the utility value of the city. The United Nations World Tourism Organisation (UNWTO) is also developing policies in recognition of the damage caused by overtourism. It offers a global framework for the solution of over-tourism, which is considered as a global problem. However, the extent to which these policies developed by UNWTO overlap with the right to the city of local communities is a controversial issue. The aim of this study is to critically examine the policies proposed by the UNWTO in the context of the right to the city in order to prevent the negative externality of overtourism towards the right to the city. As a result of the study, it has been observed that UNWTO's policy recommendations on overtourism have a structure and content that do not overlap with the right to the city. This study is a review article designed using qualitative method

Key Words: Right to the city, Overtourism, UNWTO UNWTO (The United Nations World Tourism Organisation)

[1] Akademik unvan, Kurum Bilgisi, ORCİD numarası, mail adresi.

1. GİRİŞ

Kentler, ekonomik kalkınma ve küresel bağlantılar açısından büyük fırsatlar sunarken, aynı zamanda mekânsal, sosyal ve çevresel baskılarla karşı karşıya kalan karmaşık alanlardır. Özellikle turizmin yoğunlaştığı popüler destinasyonlar, aşırı turizmin (overtourism) yol açtığı mekânsal dengesizlikler ve toplumsal eşitsizlikler gibi ciddi sorunlarla karşılaşmaktadır. Aşırı turizm, yalnızca yerel halkın yaşam kalitesini düşürmekle kalmaz, aynı zamanda kentsel mekânların metalaştırılması, soylulaştırılması ve yerel toplulukların haklarının göz ardı edilmesi gibi sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu durum, kentsel adalet ve kent hakkı kavramlarının daha fazla sorgulanmasını zorunlu kılmaktadır.

Henri Lefebvre'nin "kent hakkı" teorisi, kentin sadece ekonomik çıkarlar doğrultusunda şekillendirilmesine karşı çıkar. Lefebvre'nin ortaya koyduğu bu kavram, kentsel mekânların tüm sakinleri için adil bir şekilde paylaşılmasını ve dönüştürülmesini savunur. David Harvey ise bu perspektifi derinleştirerek, kentsel adaleti buna ekler. Ancak, günümüz küresel turizm politikaları, genellikle ekonomik büyümeye odaklanarak yerel toplulukların kent hakkını ihlal etmektedirler.

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), aşırı turizmin yol açtığı sorunların farkında olarak, bu sorunlara çözüm bulmak amacıyla çeşitli politika önerileri sunmaktadır. UNWTO'nun sürdürülebilir turizm politikaları, ziyaretçi yoğunluğunun yönetimi, altyapının iyileştirilmesi ve yerel halkın ekonomik faydalar sağlaması gibi hedefleri öncelemektedir. Ancak bu politikaların, yerel toplulukların ihtiyaçlarına ne ölçüde cevap verdiği, kent hakkı ile ne derece örtüştüğü tartışmalıdır. Oysa kent hakkı teorisi, kentsel mekânın bir meta değil, toplumsal bir ürün olduğu ve bu nedenle tüm kent sakinlerinin eşit erişim ve kullanım hakkına sahip olması gerektiği fikrini temel alır.

Bu çalışma, UNWTO'nun aşırı turizmi yönetmeye yönelik politikalarını, Henri Lefebvre'nin kent hakkı teorisi çerçevesinde eleştirel bir şekilde değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Araştırma, UNWTO'nun önerdiği politikaların, yerel halkın kent hakkını ne ölçüde desteklediğini irdelemektedir.

1.1. Kent Hakkı

Henri Lefebvre, 1968 tarihinde yazdığı "Le droit à la ville" (Kent Hakkı) adlı eserinde, kentlerin şekillenmesinde, kent yaşamına katılımda ve kentsel mekânlara erişimde tüm kent halkının eşit söz sahibi olmasının gereğini belirtir. Kentin kullanım değeri ile toplumsal eşitlik arasında bir ilişki kurar (Lefebvre, 1968). Lefebvre'nin kent hakkı kavramından hareketle D. Harvey ise kavramı biraz daha geliştirerek kentsel mekânların toplumsal adalet çerçevesinde yeniden şekillendirilmesinin kentsel adaleti sağlayabileceğini vurgulamıştır. Kent hakkı, kentsel mekânın kullanımını olduğu kadar o mekânın üretimini de kapsar ve üretimde aktif rol oynamayı ifade eder (Harvey, 2008).

Kapitalizmin gelişimi ile yakından ilişkili olan günümüz kentleri toplumsal bölünmüşlüğü kent mekânınıda biçimlendirmektedir. Kentsel yaşam kalitesi de tıpkı kentin kendisi gibi bir meta haline gelmiştir ve bu tüketim, turizm, kültürel ve bilgi tabanlı endüstrilerin gelişimi ile desteklenmektedir. Sınıfsal bir boyutu olan kentsel dönüşümler, mülksüzleştirme ve kent merkezinden işçi sınıfını uzaklaştırma işlevi görmektedir. Kentler sermaye fazlalığının emilimi ve sermaye birikimi yaratma sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle kitlelerin kente dair her türlü haktan mahrum bırakılması, kentin sermaye birikimi açısından yapılandırılması ile birbirini tamamlar. Böylece kentte yaşayan çoğunluk, kenti biçimlendirmekten, kentsel kamusal mekânları kullanmaya kadar kentin büyük bölümünde var olamaz (Harvey, 2008). Onun için Lefebvre ve Harvey, kent hakkının kent sakinleri için vazgeçilemez bir hak olduğunu ve bunun kullanımının belli bir çatışmayı beraberinde getireceğini öngörürler. Ancak kent hakkı, kent çoğunluğunun kentsel yaşamın biçimlendirilmesi, kentsel adaletin sağlanabilmesi açısından önemlidir. Kent hakkı, sadece toplumsal eşitsizliklerin giderilmesi için değil, aynı zamanda değiştirme gücünün, ekonomik ve politik gücün kent sakinleri lehine yeniden dağıtılmasıdır (Marcuse, 2009).

Kentsel mekânın metalaştırıldığı, toplumsal sınıfsal eşitsizliklerin beraberinde mekânsal ayrışmayı getirdiği günümüz kentlerinde kent hakkı önemli hale gelmiştir. Kent hakkı, kent sakininin kentsel mekân üzerinde tasarrufta bulunmasını, kamusal mekânların herkes tarafından erişilebilir olmasını hedefler. Kent hakkı;

- Toplumsal adalet ile kentsel mekânın adil paylaşımını, kullanımını ve farklı toplumsal kesimlerin adil erişimini sağlar.
- Kentsel dönüşüm ve planlama süreçlerinde kent sakinlerinin söz sahibi olmasını destekleyerek, demokratik katılımın önünün açılmasını sağlar.
- Aynı zamanda kent hakkı, kapitalist baskıya, kentin metalaştırılmasına karşı, kentsel mekânın toplumsal bir ürün olduğunu gösterir (Harvey, 2013).

Her şeyin metalaştırıldığı sistemde kentsel mekân da bundan kaçamamaktadır. Toplumsal olarak üretilen kentsel mekân, kullanım ve biçimlendirme süreçlerinde toplumsal sınıflar arasında eşitsizliklere yol açmaktadır. Kentsel mekânda gerçekleştirilen metalaştırma ve soylulaştırma (gentrifikasyon) ile kapitalist ekonomilerde kent değer yaratan bir meta haline gelir.

Soylulaştırma, alt gelir grubunda yer alanların kent merkezlerinden dışlanmasına yol açan bir süreçtir. Bu süreç, kentsel mekânları orta ve üst sınıflar için yeniden yapılandırılırken alt sınıfları yerinden eder. Soylulaştırma mekânın farklılaşmasını teşvik ederek kentsel sermaye birikimini arttıran bir araç olarak kullanılır. Bu sürecin sonucunda kentlerde evsizlik ve toplumsal eşitsizlik artar. Kentsel eşitsizlikleri derinleştiren soylulaştırma, kent hakkını da kent sakinlerinin elinden alan bir durumdur (Smith, 1996).

Benzer şekilde üst gelir grupları kentsel mekânın değerli bölgelerine yerleşirken, alt gelir grupları kentsel periferiye, çöküntü bölgelerine itilir. Kentte toplumsal ayrışma ile mekânsal ayrışma da gerçekleştirilir. Alt gelir grubunu, kent merkezinden, kentsel olarak değerli olan yerlerden soylulaştırma gibi süreçlerle uzaklaştırmanın haricinde kamusal alanların kaybı ile itildiği mekânsal alana "hapsedilir". Kamusal alanlar çeşitli nedenler ile özelleştirilerek, ücretli hale getirilerek kent sakinlerinin kesişme noktaları azaltılır. Toplumsal yaşamın mekânsal boyutları daraltılır. Metalaştırma daha fazla eşitsizliğe yol açar ve kentin herkes için bir yaşam alanı olma özelliğini yitirmesine neden olur (Harvey, 2013). Parklar, meydanlar vb. kamusal alanların ticarileştirilmesi, kent sakinlerinin büyük çoğunluğunun buraları kullanım hakkının ellerinden alınması anlamına gelir.

Neoliberal politikalar doğrultusunda kentsel mekânın özelleştirilmesi, toplumsal eşitsizlikleri derinleştirir ve bu eşitsizlikleri hem mekânsal hem de toplumsal boyutta yeniden üretir. Bu nedenle Harvey (2013), kent hakkı bağlamında eşitsizliğin sorgulanmasını ve kaynakların adil paylaşımının önemini vurgular. Kent hakkı çerçevesinde kolektif yaşamın yeniden biçimlendirilmesinin herkesin eşit söz sahibi olması, katılımı ve ortak üretimin yanı sıra kentsel mekânların ortaklaşması ile mümkün olduğunu belirtir.

Kent hakkı, yalnızca kentsel mekânın fiziksel olarak kullanımını değil, bu mekânın toplumsal bir ürün olarak dönüştürülmesini ve demokratik katılımı içeren bir haktır. Lefebvre ve Harvey'in perspektifinde, kent hakkı kapitalist kentleşmenin çelişkilerine karşı radikal bir çözüm önerisidir. Bu hak, toplumsal eşitlik, demokratik katılım ve kentsel mekânın yeniden kamusallaştırılması için kritik bir araçtır. Ancak, kentsel mekânın metalaştırılması süreci, bu hakkın hayata geçirilmesi önünde en önemli engeldir.

Kent, yalnızca ekonomik kazanç uğruna metalaştırılan bir mekândan öte, kentsel mekânın asıl yaratıcılarının içinde yaşadığı, kent sakinlerinin sosyal, kültürel ve mekânsal haklarını kullanabildiği bir yaşam alanı olmalıdır. Mekânın yalnızca kullanım değerine değil, aynı zamanda onu şekillendirme ve dönüştürme hakkına odaklanan bir yaklaşım, kentin tüm sakinlerine eşit söz hakkı verebilir.

Kent, yalnızca bir tüketim alanı değil, yerel halkın yaşamını sürdürdüğü, kültürel kimliğini ifade ettiği ve sosyal bağlarını güçlendirdiği bir mekândır. Ancak mekânın ticari talepler doğrultusunda şekillendirilmesi, kentin kullanım değerini aşındırarak, toplumsal ve mekânsal adaletsizlikleri derinleştirebilir. Bu bağlamda ağırlıklı olarak ekonomik bir sektör görülen ve biçimlendirilen turizm, -özellikle aşırı turizm-, kenti bir meta haline getirerek, yerel halkın yaşam alanlarını ve haklarını tehdit eden en önemli sorunlardan biri olarak ortaya çıkar. Aşırı turizm, dengeyi bozarak kent mekânını yerel halkın ihtiyaçlarından uzaklaştırır ve tüketim odaklı bir düzen oluşturur. Bu durum, kentsel eşitsizlikleri artırırken, mekânın demokratik paylaşımını da engeller ve yerel toplulukların paylaşım ve karar süreçlerinden dışlanmasına neden olur.

1.2. Aşırı Turizm ve Sürdürülebilirlik

Turizm, küreselleşen dünyada önemli bir sektör konumundadır. İnsanların boş zamanlarının artması, iletişim ve ulaşımın hızlanması turizm faaliyetlerini arttıran etkenler olmuştur. Ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan önemli bir faaliyet alanı olan turizm hareketliliğine insanlar tarihi ve kültürel değerleri görmek, uygun iklim koşullarında dinlenmek, yeni yerler keşfetmek amacı ile katılmaktadırlar (Doğan, 2023:74). Turizm, toplumsal etkileşim, kültürel tanışma ve empati yaratmanın ötesinde ve öncesinde ekonomik bir sektör olarak birçok ülke ekonomisinde ağırlığı bulunmaktadır

Turizm hareketliliğini kolaylaştıran etkenlerin çoğalması ile turizm sektörü hacim olarak büyümüştür. Bu büyüme turizmin negatif dışsallıklarını hem arttırmış hem de daha görünür hale getirmiştir. Turizm faaliyetlerinin yoğunlaşması, özellikle popüler destinasyonlarda sorunların ortaya çıkmasına, aşırı turizme (overtourism) yol açmaktadır.

Aşırı turizm, turistik destinasyonlarda, ziyaretçi sayısının toplumsal ve çevresel dengeyi bozacak seviyelere ulaşması olarak tanımlanmaktadır (Öztürk, 2020). Bu durum hem yerel halk hem de turistler için olumsuz sonuçlar doğurmakta ve sürdürülebilirliği tehdit etmektedir. Aşırı turizm, sadece turizmin yoğunlaşması anlamına gelmemektedir. Aynı zamanda kaynakların ve mekânın eşitsiz dağılımı anlamına da gelmektedir. Bunun sonucu olarak turizm yerel/kentsel kalkınmanın bir aracı olmaktan çıkmakta ve kent sakinleri arasında turizmfobi (tourismphobia) yayılmaktadır (Milano, Cheer ve Novelli, 2018: 4-8), Aşırı turizm ve turizmfobi, son 6-7 yılda yaygın kullanılan kavramlar haline gelmiştir. Bu kavramların ortaya çıkışı ve yaygın kullanımı, bazı eski kavramların, gelişmelerle birlikte ortaya çıkan sorunları ifade etmek üzere evrimleşebildiğini göstermektedir (Veríssimo, Breda & Guizi, 2020:156).

Aşırı turizm, birçok etkenin bir araya gelmesi sonucunda ortaya çıkan karmaşık bir olgudur. Dijitalleşme ile internet üzerinden rezervasyon sistemlerinin oluşturulması, sosyal medya platformlarında belli destinasyonların popüler hale gelmesi, uygun fiyatlı havayolu şirketlerinin artışı (şirketlerin çoğalması ve rekabetin artışı ile) daha fazla insanın seyahat etmesini kolaylaştırmıştır. Özellikle, Instagram gibi sosyal medya platformlarında yapılan paylaşımlardan insanlar etkilenerek aynı yerleri ziyaret etmeyi tercih etmektedir. Bu durum, belirli destinasyonlarda mevsimsel veya ani yoğunluklar yaratmaktadır. Bu yoğunluklar turist çeken kentlerin hem altyapı sistemini zorlamakta hem de yerel halk üzerinde sosyal ve ekonomik baskı oluşturmaktadır (Goodwin, 2017). Bunun yanı sıra, turizm sektörünün genellikle ekonomik açıdan değerlendirilmesi, kısa vadeli olarak ele alınması, uzun vadeli, birikimli çevresel ve sosyal etkilerinin göz ardı edilmesine neden olmaktadır. Bunun sonucu olarak turistik destinasyonlarda, aşırı yoğunluğa ve kaynakların sürdürülemez bir şekilde tüketilmesine yol açmaktadır. Aşırı turizm, yerel halkın yaşam kalitesini olumsuz etkilerken, turistler için de elde edilmesi beklenen deneyimi bozabilir. Olumsuz deneyimler ise destinasyonların uzun vadede cazibesini yitirmesine yol açabilir.

Mihalic (2020, s. 12-16), yoğun turist akışının ve turizm faaliyetinin, doğal alanların bozulmasına, su kaynaklarının tükenmesine ve hava kirliliğinin artmasına yol açtığını belirtmektedir. Sosyal açıdan ise, yerel halk ile turistler arasında çatışmalar, hoşnutsuzluklar baş gösterebilmektedir. Turistlerin aşırı yoğunluğu, yerel halkın yaşam kalitesini olumsuz etkileyen bir faktör haline gelebilmektedir. Örneğin; kira fiyatlarının artması, günlük yaşamın zorlaşması gibi durumlar meydana gelebilmektedir (Kučer & Mihalic, 2019, s. 14-19). Bazı destinasyonlarda ise kültürel değerlerin ticarileştirilerek ticarete konu edilmesi, yerel kimliğin aşınması ve kaybolması gibi sorunlar ortaya çıkabilmektedir (Veríssimo, Breda & Guizi, 2020:157).

Turizm, ekonomik ve kültürel faydaları ile birçok avantaj sağlasa da kontrolsüz büyümesi halinde aşırı turizm gibi ciddi sorunlara yol açmaktadır. Turizm sektörünün kentin yerlilerini etkileyen negatif dışsallıkları, aşırı turizm ile katlanarak artmaktadır. Aşırı turizmin toplumsal, ekonomik ve çevresel etkilerinin önlenebilmesi en aza indirilebilmesi için turizmin sürdürülebilir hale getirilmesi önerilmektedir. Sürdürülebilir turizm kentsel sürdürülebilirliği de tamamlayan bir durum olarak görülmektedir.

Sürdürülebilir turizm özellikle aşırı turizmin yaratmış olduğu tahribatı önlemeye yönelik bir yaklaşım olarak ön plana çıkmıştır. Sürdürülebilir turizm, doğal kaynakların korunması, yerel halkın sosyal ve ekonomik kalkınmasına katkı sağlanması ve turistlerin tatmin edici bir deneyim yaşaması için geliştirilmiştir. Bu kavram, turizmin çevresel ve sosyal etkilerini minimize ederken, ekonomik faydalarını maksimize etmeyi hedefler (Hunter, 1997:849). Özellikle son yıllarda, aşırı

turizmin yarattığı sorunların artmasıyla sürdürülebilir turizm anlayışı, küresel düzeyde daha fazla önem kazanmıştır (Clarke, 1997:226). Aşırı turizmin yaratmış olduğu sorunları ortadan kaldırmak, çeşitli yöntemler ile destinasyon üzerindeki yoğunluğu azaltmak turizmi sürdürülebilir kılmak ile mümkündür. Bunun için sürdürülebilir turizm, turizmde kullanılan kaynakların sürdürülebilirliğini sağlamak, turizmin hem turist hem de yerel halk açısından olumluluk yaratan yönlerinin artması ve devam etmesi yönünde çaba gösterir (Kulakoğlu Dilek & Dilek, 2023:55). Ancak kent hakkı açısından sürdürülebilir turizmin etkisinin olduğunu söylemek çok mümkün değildir.

1.3. Kent Hakkı ve Aşırı Turizm

Kent hakkı ve aşırı turizmin karşı karşıya geldiği bazı çatışma noktaları bulunmaktadır. Her ne kadar turizm ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan önemli olsa da Lefebvre'nin ve sonrasında Harvey'in katkı yaptığı geliştirdiği kent hakkı perspektifiyle bakıldığında turizm sektörünün kent sakinlerinin haklarını ihlal edilebilir gördüğü ve ettiği görülmektedir. Örneğin aşırı turizm, kent hakkı perspektifinden bakıldığında yarattığı olumsuzluklardan birisi mekânsal dışlanmadır. Aşırı turizm, şehir merkezlerindeki konutların kısa dönemli kiralama platformları (ör. Airbnb) aracılığıyla turistik kullanıma ayrılmasına yol açarak yerel halkın yaşam alanlarından dışlanmasına neden olur (Gurran & Phibbs, 2017). Örneğin, Barselona gibi şehirlerde kira fiyatlarındaki artış, yerel halkı kent merkezinden uzaklaşmaya zorlamıştır (Milano, Novelli & Cheer, 2019).

Kent hakkı bağlamında aşırı turizmin kentsel mekân üzerindeki etkilerini irdeleyen çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Diaz-Parra ve Jover(2020), Sevilla (İspanya) kentinde yaptıkları araştırma ile aşırı turizmin sosyo-mekânsal eşitsizliğe yol açtığını göstermişlerdir. Aşırı turizm, kentin tarihi merkezinde yaşayan kent sakinlerinin günlük yaşam hakkını kaybetmelerine neden olmuştur. Aynı zamanda kendi kentlerine yabancılaşmışlardır. Sevilla'nın kentin tarihi merkezindeki aşırı turizm toplumsal yabancılaşmaya ve metalaşmaya yol açmıştır. Bu durum turistlerin ve kent sakinlerinin Sevilla'da yaşamanın tadını çıkaramamalarını getirmiştir.

Barcelona ve Palma kentlerinde (İspanya) aşırı turizmden kaynaklı ortaya çıkan turizm karşıtı toplumsal hareketler Blanco-Romero vd. (2019) tarafından incelenmiştir. Kent sakinlerinin yaşam alanlarının bozulması, fiyat artışları gibi durumlarla karşı karşıya kalmaları bu hareketlerin nedenleri olarak görülmektedir. Kent sakinleri, turizm küçülmesi (degrowth) yaklaşımı ile Barcelona'nın ele alınmasını istemektedirler. Yazarlar, kent hakkı yaklaşımı ile turizm sektörünün sömürücü üretim ilişkilerini ve bunların yaratmış olduğu olumsuzluklara odaklanmaktadırlar. Toplumsal adalet ve eşitlik arayışı çerçevesinde kent sakinlerinde turizm fobisi olmadığını aksine yaşadıkları kente duydukları aidiyetten kaynaklı kent sevgisi olduğunu belirtmektedirler. Bundan kaynaklı kent sakinleri turizmde küçülme istemektedirler.

Venedik'te (İtalya) aşırı turizmin ekolojik ve kültürel miras üzerinde yarattığı etkiyi tartışan Séraphin vd. (2018) Venedik'in bir destinasyon olarak ayakta kalmasının yöntemlerini araştırmaktadırlar. Kentsel turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında çıkara grupları arasındaki çatışmalar ve çözüm önerilerini göstermektedir. Ayrıca yerel halk turizm sektörünün hak etmeyenleri olarak görme eğilimini eleştirmektedirler.

Aşırı turizmin, kent hakkı bağlamında toplumsal ve mekânsal adaletsizlik yarattığı, yerel halkın gündelik yaşamı üzerinde olumsuz etkiler yarattığı yapılan çalışmalarda görülmektedir. Yerel halk yaşam alanlarını korumak için çeşitli mücadele yöntemleri denemektedir.

4.1. UNWTO ve Aşırı Turizmi Önleyici Politikalar

Aşırı turizm ile karşı karşıya kalan ülkeler ve kent yönetimleri karşılaştıkları sorunları çözebilmek için çeşitli politikalar oluşturmakta ve uygulamaya çalışmaktadırlar. Aynı zamanda uluslararası alanda turizm ile ilgili kurum ve kuruluşlar da bu alanda çalışmalar yapmakta ve politika önerileri sunmaktadırlar. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) ise bu alanda uluslararası düzeyde faaliyet gösteren en önemli kuruluşlardan biridir.

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), 1975 yılında kurulmuş, turizmin sürdürülebilir ve sorumlu bir şekilde geliştirilmesini teşvik eden uluslararası bir kuruluştur. Örgüt, küresel turizm politikalarının oluşturulmasına rehberlik etmektedir. Üye ülkeler arasında iş birliği sağlayarak turizmin gelişimini desteklemektedir. UNWTO'nun temel misyonu, ekonomik büyümeyi teşvik ederken çevresel koruma ve kültürel değerlerin sürdürülebilirliğini sağlamaktır.

UNWTO, Turizm sektörünü küresel düzeyde refahın gelişmesi için bir katalizör görevi görecek şekilde dönüştürülmesinin gereğinden hareket etmektedir (UNWTO, 2024).

Hızlı kentleşme ile yaşanan aşırı turizm UNWTO'nun ilgi alanına girmektedir. Kent turizminin artışı ile doğal kaynakların kullanımı artmakta, altyapının üzerinde baskı oluşturmakta, sosyo-kültürel etkiler yaratmaktadır. Turizmin, turistlere ve yerli halka fayda sağlayacak şekilde biçimlendirilmesi gereğini vurgulayan UNWTO "turizm taşıma kapasitesi" tanımlaması yaparak bugün önemli bir sorun haline gelen aşırı turizm tanımlamasından önce böyle bir olguya dikkat çektiğini belirtmektedir. Turizm taşıma kapasitesini ise "bir turizm destinasyonuna aynı anda ziyaret edebilecek maksimum kişi sayısı, fiziksel, ekonomik ve sosyo-kültürel çevreyi tahrip etmeden ve ziyaretçilerin memnuniyet kalitesinde kabul edilemez bir düşüşe neden" olmaması durumu olarak tanımlamaktadır (UNWTO, 2019).

UNWTO (2018) aşırı turizme karşı sürdürülebilir turizmi ön plana çıkarmaktadır. Turizmin, sadece turistlerin değil yerel toplulukların da dikkate alınarak geliştirildiği, yönetildiği zaman sürdürülebilir hale gelebileceğini belirtmektedir (UNWTO, 2018:79). Bunun sağlanabilmesi için de çeşitli politika ve strateji önerileri geliştirmektedir. Bunlar şöyle sıralanabilir (UNWTO, 2018:);

1. **Kentsel Turizm Politikalarını Küresel Gündemle Uyumlu Hale Getirin:**

•Birleşmiş Milletler Yeni Kentsel Gündemi ve Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA), özellikle SKA 11 ile uyumlu politikalar oluşturun.

2. **Sürdürülebilir Kentsel Turizm için Uzun Vadeli Stratejik Plan Geliştirin:**

•Şehirlerin taşıma kapasitesini tanımlayın ve bu kapasiteye uygun stratejiler geliştirin.

3. **Turizmin Şehir Üzerindeki Kabul Edilebilir Etkilerini Tanımlayın:**

•Yerel toplulukların turizmden faydalanmasını sağlayın ve turistlerin günlük yaşam üzerindeki olumsuz etkilerini azaltın.

4. **Tüm Yönetim Düzeylerini Dahil Eden Yönetişim Modelleri Geliştirin:**

•Turizm yönetimine yerel yönetimler, özel sektör ve yerel halkın katılımını sağlayacak kapsamlı modeller oluşturun.

5. **Paydaşlar Arasında İş Birliği ve İletişimi, Yönetişimi Teşvik Edin:**

• Yerel halk, işletmeler ve kamu kurumları arasında sürekli bir iletişim ve iş birliği mekanizması oluşturun.

6. **Yerel Toplulukları Turizm Değer Zincirine Dahil Edin:**

•Yerel işletmelerin turizmden daha fazla fayda sağlamasını destekleyin.

7. **Yerel Halkın Turizme Yönelik Algısını Düzenli Olarak İzleyin:**

•Yerel halkın endişelerini ele alacak politikalar oluşturmak için düzenli geri bildirim mekanizmaları geliştirin.

8. **Kanıta Dayalı Karar Alma ve Planlama Süreçlerini Teşvik Edin:**

•Taşıma kapasitesi, toplu taşıma ve doğal/kültürel kaynakların yönetimi gibi göstergelere dayalı veriler toplayın.

9. **Akıllı Şehirler için Teknoloji ve İnovasyon Yatırımları Yapın:**

• Teknolojik araçlarla turizm yönetimini destekleyin.

10. **Talebi Mekânsal ve Zamansal Olarak Çeşitlendiren Yenilikçi Ürünler Geliştirin:**

•Turizm ürünlerini farklı zaman dilimlerine ve mekânlara yayarak çeşitlendirin.

11. Stratejik öngörü ve senaryo planlamasına sahip olun.

•Dinamik, değişken, karmaşık küresel gelişmeleri takip edin, değişimin itici gücünden faydalanın

12. **Turistleri Geçici Sakinler Olarak Kabul Edin:**

•Ziyaretçileri yerel topluluklarla etkileşim kurmaya teşvik edin ve şehri herkes için daha kapsayıcı bir mekân haline getirin.

UNWTO'nun ülkeler için rehber niteliği taşıyan aşırı turizme yönelik politika önerileri, turizmin çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliğini sağlama konusuna verdiği önemi göstermektedir. UNWTO, aşırı turizmin olumsuz etkilerini hafifletmek için kapsamlı sayılabilecek politika önerileri sunmaktadır. Bu politikalar, sürdürülebilir turizm yönetimi, ziyaretçi kontrolü, çevresel sürdürülebilirlik, yerel halkın katılımı ve teknolojinin kullanımı gibi turizmin temel unsurlarını kapsamaktadır. Ancak, bu politikaların uygulanması sırasında yerel yönetimler ve paydaşlar arasında iş birliğinin artırılması ve bölgesel ihtiyaçlara uygun çözümlerin geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

2. AMAÇ

Bu çalışmanın amacı, UNWTO'nun aşırı turizmi yönetmek için geliştirdiği politika önerilerini H. Lefebvre'nin kent hakkı teorisi bağlamında değerlendirmektir. Kent hakkı teorisi, kentlerin ekonomik çıkarlar doğrultusunda biçimlendirilmesine karşı çıkarak, kent sakinlerinin yaşam kalitesi ve mekânsal ilişkilerine vurgu yapar. D. Harvey (2008) de kentlerin kapitalist üretim süreçleriyle biçimlendiğini belirterek bunun toplumsal eşitsizliği derinleştirdiğini vurgular. Kent hakkına kolektif haklar, kentsel adalet konularında katkılar sunar. Lefebvre'nin oluşturduğu ve Harvey'in geliştirdiği kent hakkı teorisi, aşırı turizmden etkilenen kentler için önerilen politikaların değerlendirilmesi için bir çerçeve sunar. Bu çerçeve kullanılarak aşırı turizme karşı geliştirilen politikaların kent hakkı perspektifinden güçlü ve zayıf yönleri analiz edilmektedir. Bu bağlamda, UNWTO'nun küresel düzeyde aşırı turizmin kentler üzerindeki baskıları gözeterek geliştirdiği politika, öneri ve stratejilerinin, yerel toplulukların kent hakkı ile ne kadar uyumlu olduğu değerlendirilmektedir.

3. YÖNTEM

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan politika analizi yapılmıştır. UNWTO tarafından önerilen politikalar, kent hakkı bağlamında mekânsal ve toplumsal boyutlar çerçevesinde analiz edilmiştir. Kent hakkı gibi soyut bir kavramın, aşırı turizmden kaynaklı somut sorunlar ile ilişkisinin ortaya konmasında nitel yöntemin uygun olduğu değerlendirilmiştir. UNWTO'nun aşırı turizme ilişkin politikaları, kent hakkı teorisi yaklaşımı ile analiz edilerek değerlendirilmektedir.

3.1. Araştırma Soruları

UNWTO'nun 2018 tarihli "Overtourism? Understanding and Managing Urban Tourism Growth Beyond Perceptions raporu esas alınarak oluşturulan politikalar analiz edilmektedir. Analiz açıdan kent hakkı, kentsel katılım ve kentsel mekânın metalaşmasının önlenmesi esas alınarak yapılmaktadır. Bu esaslar doğrultusunda oluşturulan üç soruya politikalar çerçevesinde cevap aranmaktadır. Araştırma soruları şunlardır;

1. Kent sakinlerinin kent hakkını sağlamaya, kullanmaya dönük politikalar var mı?
2. Sunulan politikalar kentsel adaleti sağlama yönünde ne gibi katkılar sunmaktadır?
3. Toplumsal bir ürün olan kentsel mekânın metalaşmasını önleyici tedbirler var mıdır?

3.2. Sınırlılıklar

Çalışma, UNWTO (2018)'nun aşırı turizme yönelik oluşturduğu politikalarını "Overtourism? Understanding and Managing Urban Tourism Growth Beyond Perceptions" raporunu esas alarak analiz etmektedir. Çalışmanın zaman ve sayfa sınırları olmasından kaynaklı olarak analiz bir rapor ile sınırlandırılmıştır.

4. DEĞERLENDİRME

Lefebvre'nin oluşturduğu kent hakkı ve onu kentsel adalet anlayışı ile zenginleştiren Harvey'in yaklaşımı aşırı turizm politikalarının değerlendirilmesi için uygun bir zemin sağlamaktadır. Araştırma soruları ekseninde politika başlıklarını aşağıdaki tablodaki gibi yerleştirmek mümkündür.

Tablo.1. Politikaların Toplu Değerlendirilmesi

KENT HAKKI (Kentte yaşamaya, kenti değiştirmeye ve kentsel kaynaklara eşit erişim)	**KENTSEL ADALET** (Kaynakların adil dağılımI ve sosyal eşitlik).	**KENTSEL MEKâNIN METALAŞTIRILMASININ ÖNLENMESİ** (Kentsel mekân ekonomik bir meta değil, toplumsal bir üretimdir)
6.Yerel Toplulukları Turizm Değer Zincirine Dahil Edin	3. Turizmin Şehir Üzerindeki Kabul Edilebilir Etkilerini Tanımlayın	10. Talebi Mekânsal ve Zamansal Olarak Çeşitlendiren Yenilikçi Ürünler Geliştirin
	5. Paydaşlar Arasında İş Birliği ve İletişimi Teşvik Edin	11. Turistleri Geçici Sakinler Olarak Kabul Edin:
	8. Kanıta Dayalı Karar Alma ve Planlama Süreçlerini Teşvik Edin	
	4. Tüm Yönetim Düzeylerini Dahil Eden Yönetişim Modelleri Geliştirin	

Tablo incelendiğinde kent hakkı, kentsel adalet ve kent mekânın metalaştırılmasının önlenmesi başlıkları altını doldurabilecek düzeyde politika bulunmamakta. Aksine metalaşmayı teşvik eden politikalar bulunmaktadır. Aşırı turizme yönelik oluşturulan politikalar genellikle yönetimsel ve teknik bir çerçeveyi oluşturmaya çalışmaktadır. Eleştirel bir bakış açısı ile yaklaşma söz konusu değildir. Bundan kaynaklı olarak da mevcut yapıyı optimize etmeyi, aşırı turizmin yarattığı sorunları yönetilebilir hale getirmeyi amaçladığı görülmektedir.

Önerilen politikalar genellikle turizmi ekonomik bir sektör olarak ele alan bir bakış açısına sahiptir. Bunun için turizm yatırımcıların ve turistlerin kentteki etkilerini düzenlemeye odaklanmaktadır. Bu odaklanma, kent sakinlerinin kenti kendi ihtiyaçları doğrultusunda düzenlemelerine bir bakıma karşı duruşu da ifade etmektedir. Turistik bölgelerin yeniden düzenlenmesi, tüketici odaklı bir bakışı gösterir. Turizmin ekonomik getirilerinden yerel topluluklarında faydalanmasına yönelik düzenlemelerle de sorunun çözümüne farklı bir yöntemle yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

Politikaların Lefebvre ve Harvey'in görüşlerine temas ettiği bazı noktalar bulunmaktadır. Yerel halkın katılımını arttıran, turizmin etkilerini ölçmeye yönelik veri odaklı politikalar kent hakkı bağlamında kent halkının katılımını sağlaması anlamında örtüşebilir. Ancak buradaki katılım turizmi geliştirme odaklı bir çalışmaya hizmet sunmak olarak biçimlendirildiğinde tam tersi bir yaklaşımı ortaya koyar. Önerilen politikalar aşırı turizmi, mevcut sistem içinde sürdürülebilir ve yönetilebilir hale getirmeye odaklanmaktadır. Genel olarak kent hakkı ise daha kökten bir dönüşüm ve toplumsal adalet anlayışını savunmaktadır.

5. SONUÇ

Bu çalşma, aşırı turizmin kent hakkı üzerindeki ektilerini Lefebvre'nin ve Harvey'in katkıları ile geliştirilen, kent hakkı teorisi çerçevesinde ele alarak, UNWTO'nun politika önerilerini eleştirel bir perspektifle değerlendirmiştir. Araştırma bulguları, UNWTO'nun poltika önerilerinin genellikle aşırı turizmi yönetmeye yönelik teknik ve yönetimsel yaklaşımlar içerdiğini, ancak bu poltikaların yerel toplulukların kent hakkını yeterince gözetmediğini göstermektedir.

UNWTO'nun aşırı turizmi yönetmek için geliştirdiği politikalar, her ne kadar sürdürülebilir turizm ve yerel halkın yaşam kalitesini iyileştirme gibi hedefler taşısa da,kent hakkı ve kentsel adalet perspektifinden ciddi eleştirilerle karşı karşıya kalmaktadır. Çünkü, UNWTO politika önerilerini, kent sakinlerinin kentsel mekana erişim ve kullanım haklarını gözetmeyen, kentsel mekanı ekonomik bir meta olarak ele alan bir çerçevede şekillendirmektedir. Lefebvre ve Harvey'in ortaya koyduğu çerçeveye göre, kent hakkı yalnızca kent mekânının fiziksel kullanımıyla değil, onun

üretimi ve dönüştürülmesi süreçlerinde de yerel halkın eşit söz hakkına sahip olmasıyla ilişkilidir. Bu bağlamda, UNWTO'nun önerilerinin büyük ölçüde neoliberal bir mantıkla şekillendiği ve yerel toplulukların kent hakkını göz ardı etmektedir.

Aşırı turizmin yerel topluluklar üzerindeki etkilerine odaklandığında, bu politikaların mekânsal adaletsizlikleri derinleştirebileceği görülmektedir. Önerilen politikalar ile ancak sorun yüzeysel olarak çözülebilir ve yerli halkın tepkisi katlanarak büyüyebilir. Yalnızca mekânın turistler için optimize edilmesine hizmet eden politikalar, yerel halkın mekâna dair karar süreçlerinden dışlanmasını daha da pekiştirebilir.

Kent hakkı bağlamında, UNWTO'nun politikalarının yerel halkın kentsel mekân üzerindeki tasarruf hakkını geri kazandırmakta başarısız olduğu açıktır. Kent mekânı, UNWTO politikalarında genellikle bir ekonomik kaynak ve turizm sektörünün ihtiyaçlarını karşılayan bir araç olarak ele alınmaktadır. Bu bakış açısı, kentsel mekânın sosyal bir ürün olduğu ve tüm kent sakinlerinin eşit erişim ve kullanım hakkına sahip olması gerektiği gerçeğini göz ardı eder. Ayrıca, yerel halkın karar alma süreçlerine katılımını sağlama ve demokratik mekanizmalar oluşturma yönünde somut adımların eksikliği, politikaların demokratik katılım ve kentsel adalet ilkeleriyle uyuşmadığını göstermektedir.

Sonuç olarak bu çalışma, UNWTO'nun aşırı turizmi yönetmeye yönelik politka önerilerinin, mevcut sorunları ancak yüzeysel düzeyde çözebileceğini ve yerel toplulukların tepkilerini artırabileceğini göstermektedir. Kent hakkı perspektifinden bakıldığında, aşırı turizme yönelik politikaların daha köklü bir dönüşümle ele alınması gerektiği açıktır. UNWTO'nun politikaları, genel olarak tüm turizm politikalarının, kent hakkı ve kentsel adalet perspektifinden yeniden bir değerlendirmeye ihtiyaç duyduğu söylenebilir. Kentler, yalnızca ekonomik kazanç sağlama amacıyla şekillendirilen tüketim alanları olmaktan çıkarılarak, tüm sakinleri için sosyal, kültürel ve mekânsal hakların eşit ve adil bir şekilde gözetildiği yaşam alanlarına dönüştürülmelidir. Bu dönüşüm, ancak yerel toplulukların karar alma süreçlerine aktif katılımının sağlanması ve kentsel mekânın metalaştırılmasına karşı kolektif bir direnç gösterilmesiyle mümkündür. Aksi takdirde, aşırı turizm gibi sorunlar, sadece kentsel eşitsizlikleri daha da derinleştiren döngüyü besleyecektir.

KAYNAKÇA

Diaz-Parra, I., Jover, J. (2020). Overtourism, Place Alienation and the Right to the City: Insights from the Historic Centre of Seville, Spain. *Journal of Sustainable Tourism*. 29(3). 1-18.

Doğan, M. (2023). *İklim Değişikliği ve Turizm*. IJOPEC Publication.

Goodwin, H. (2017). The Challenge of Overtourism. Responsible Tourism Partnership. https://haroldgoodwin.info/wp-content/uploads/2020/08/rtpwp4overtourism012017.pdf

Harvey, D. (2013). *Aşi Şehirler: Şehir Hakkından Kentsel Devrime Doğru*. Çev. A.D.Temiz. İstanbul. Metis Yayınları.

Harvey. D. (2008). The Right to The City. *New Left Review*. 53 (September/October 2008). https://newleftreview.org/issues/ii53/articles/david-harvey-the-right-to-the-city

Kučer, K., & Mihalic, T. (2019). Residents' attitudes towards overtourism. *Sustainability*.11(6). 1-16.

Kulakoğlu-Dilek, N. & Dilek, S. E. (2023). Çevre Dostu Bir Anlayış Olarak Aşırı Turizme Karşı Rejeneratif Turizm: Kavramsal Bir Değerlendirme. *Journal of Current Debates in Social Sciences*, 6(Special Ussue-1), 53-62.

Lefebvre, H. (2015). *Şehir Hakkı*. Çev.I.Ergüder. İstanbul: Sel Yayıncılık.

Marcuse, P. (2009). From Critical Urban Theory to the Right to the City. *City,* 13(2-3), 185-197.

Mihalic, T. (2020). Conceptualising overtourism: A sustainability approach. *Annals of Tourism Research*. 84, 1-12.

Milano, C., Cheer, J. M., & Novelli, M. (2019). *Overtourism: Excesses, Discontents and Measures in Travel and Tourism*. London: CABI.

Öztürk. Y. (2020). Aşırı Turizm, Turizm Karşıtlığı ve Turizmde Sürdürülebilirlik Üzerine Bir Değerlendirme. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*. Special Issue (4). 112-124

Serapin, H., Sheran, P., Pilato, M. (2018). Over-tourism and the Fall of Venice as a Destination. *Journal of Destination Marketing & Management*. 9. 374-376.

Smith, N. (1996). *The New Urban Frontier*. NewYork:Routledge.

UNWTO (2018). *'Overtourism'? Understanding and Managing Urban Tourism Growth beyond Perceptions*. https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284419999

UNWTO (2019). '*Overtourism'? Understanding and Managing Urban Tourism Growth beyond Perceptions Volume 2: Case Studies*. https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284420629

UNWTO. (2024). https://www.unwto.org/

Veríssimo, M., Breda, Z., & Guizi, A. (2020). Overtourism and tourismphobia. *Tourism Studies*. 68(2). 156-169.